

# NURALI QOBUL VA JEK LONDON HIKOYALARIDA OBRAZLARNING METAFORIK STRUKTURASI VA BADIY TALQINI

**Talipova Aida, Avlaqulov Avazjon**

*Toshkent amaliy fanlar universiteti, "Tillar" kafedrası katta o'qituvchilari*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada o'zbek adibi Nurali Qobul hamda amerikalik yozuvchi Jek London hikoyalarida badiiy obrazlarning metaforik ifodasi qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda obraz va metafora o'rtasidagi uzviy bog'liqlik, roviy nutqida metaforik tafakkurning namoyon bo'lishi, shuningdek, neomifologik obrazlar orqali ramziy chuqurlikning shakllanishi yoritiladi. Har ikki adib ijodida metafora obraz yaratishning asosiy vositasi sifatida talqin etiladi.

**Kalit so'zlar:** badiiy obraz, metafora, roviy obrazi, neomifologizm, ramziylik, qiyosiy adabiyotshunoslik

## **Metodologiya**

Mazkur tadqiqotda qiyosiy adabiyotshunoslik yondashuvi asosida Nurali Qobul va Jek London hikoyalaridagi badiiy obrazlarning metaforik ifodasi tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy-tipologik, tavsifiy hamda struktural tahlil usullaridan foydalanildi.

Qiyosiy-tipologik metod orqali har ikki adib ijodidagi metaforik obrazlarning umumiy va farqli jihatlari aniqlanib, ularning badiiy tafakkuridagi o'rni belgilandi. Tavsifiy tahlil yordamida metaforaning obraz yaratishdagi funksional xususiyatlari ochib berildi. Shuningdek, struktural yondashuv asosida badiiy matndagi obrazlar tizimi va ularning o'zaro bog'liqligi o'rganildi.

Tadqiqotda matnshunoslik tahlili ham qo'llanilib, tanlangan hikoyalardagi metaforik birliklar, ularning semantik va estetik vazifalari aniqlashtirildi. Ushbu metodlar uyg'unligi tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi.

## **Adabiyotlar sharhi**

Badiiy obraz va metafora masalasi adabiyotshunoslikda keng o'rganilgan yo'nalishlardan biridir. G'arb va Sharq olimlari tomonidan obrazning estetik mohiyati, struktura va funksional xususiyatlari atroflicha tadqiq etilgan.

O'zbek adabiyotshunosligida ham obraz va obrazlilik masalalari chuqur o'rganilib, uning umumlashtiruvchanlik, individuallik va ta'sirchanlik xususiyatlari alohida ta'kidlangan. Metafora esa badiiy tafakkurning asosiy mexanizmlaridan biri sifatida qaralib, obraz yaratishdagi muhim vosita sifatida e'tirof etiladi.

Nurali Qobul va Jek London ijodi yuzasidan olib borilgan tadqiqotlarda ularning badiiy

tafakkuri va obrazlar tizimi yoritilgan bo'lsa-da, aynan metaforik talqinning qiyosiy tahlili yetarli darajada o'rganilmagan. Mazkur maqola ana shu jihatni yoritishga qaratilgan.

## **ASOSIY QISM**

Badiiy obraz adabiyotshunoslikning muhim kategoriyalaridan biri bo'lib, u ko'pincha metaforik tafakkur orqali shakllanadi. Metafora esa voqelikni estetik qayta yaratish va uni chuqurroq anglash vositasi sifatida obrazning mazmunini boyitadi. Shu sababli obraz va metafora o'zaro uzviy bog'liq hodisalar sifatida qaraladi.

Nurali Qobul va Jek London hikoyalarida obrazlar ko'pincha metaforik ko'chimlar orqali ifodalanib, asarlarga ramziy va falsafiy chuqurlik bag'ishlaydi. Har ikki adib ijodida metaforaning qo'llanishi o'ziga xos bo'lib, ularni qiyosiy o'rganish badiiy tafakkurning turli madaniy ko'rinishlarini anglash imkonini beradi. Mazkur maqolaning maqsadi — ushbu yozuvchilar hikoyalarida obrazlarning metaforik talqinini tahlil qilish va ularning umumiy hamda farqli jihatlarini aniqlashdan iborat.

Adabiyotshunoslikda metafora obrazni shakllantirishning eng muhim vositalaridan biri sifatida qaraladi. U orqali yozuvchi oddiy voqelikni umumlashtirib, yangi estetik ma'no yaratadi hamda tasvirni chuqurlashtiradi. Metafora konkret hodisani kengroq mazmun doirasiga olib chiqib, uni ramziy darajaga ko'taradi.

Obraz faqat tashqi tasvir emas, balki muallif tafakkuri orqali qayta ishlangan badiiy hodisa hisoblanadi. Shu jihatdan metafora obrazni nafaqat boyitadi, balki uning ichki mazmunini ochib berishga xizmat qiladi.

Metafora yordamida yozuvchi voqelikni bevosita tasvirlamaydi, balki uni bilvosita, obrazli shaklda ifodalaydi. Natijada badiiy matnda ko'p qatlamli ma'no yuzaga keladi va o'quvchi tasvir ortidagi chuqur g'oyani anglash imkoniga ega bo'ladi. Shu sababli metafora obrazning estetik ta'sirchanligini kuchaytiruvchi asosiy vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Metafora aynan shu jarayonni ta'minlaydi, ya'ni u konkret tasvirni umumlashtirib, uni kengroq badiiy mazmun darajasiga olib chiqadi. Natijada oddiy hodisa yoki predmet faqat o'zining tashqi belgilarini emas, balki umumiy, tipik xususiyatlarni ham ifodalovchi obrazga aylanadi. Shu bilan birga, metafora hissiy ta'sirni kuchaytiradi, o'quvchining tasvirga bo'lgan emotsional munosabatini chuqurlashtiradi va badiiy matnning ta'sirchanligini oshiradi.

Bundan tashqari, metafora orqali ramziy ma'no shakllanadi, ya'ni tasvir ortida yashiringan g'oya va falsafiy mazmun yuzaga chiqadi. Shu jihatdan metafora nafaqat tasviriy vosita, balki obrazning semantik va estetik qatlamlarini boyituvchi muhim badiiy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Nurali Qobul ijodida metafora asosan Sharqona falsafiy tafakkur bilan uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. Uning hikoyalarida tabiat, hayvonot olami hamda folklor unsurlari oddiy tasvir sifatida emas, balki chuqur ramziy ma'noga ega bo'lgan metaforik obrazlar sifatida qo'llanadi. Bu esa

yozuvchi badiiy tafakkurining milliy va madaniy ildizlarga tayanganligini ko'rsatadi.

Masalan, burgut obrazi erkinlik, yuksaklik va ma'naviy kuch timsoli sifatida talqin etilsa, tog'obrazi inson hayotidagi sinovlar, ruhiy bardoshlilik va mustahkamlikni ifodalaydi. "Sariq qizlar" hikoyasidagi qiz obrazlari esa nafaqat individual qahramon sifatida, balki jamiyatdagi ruhiy holat va ijtimoiy muammolarning umumlashgan metaforasi sifatida namoyon bo'ladi. Shu tariqa, Qobul ijodida metafora faqat tasvirni bezash vositasi emas, balki g'oyaviy yukni tashuvchi muhim badiiy unsur sifatida xizmat qiladi. Dissertatsiyada ham yozuvchi asarlarida grotesk va mifologik motivlarning ustunligi qayd etilgan.

Har ikki adib ijodida roviy nafaqat voqealarni bayon qiluvchi subyekt sifatida, balki ularni metaforik tarzda talqin etuvchi muhim badiiy vosita sifatida namoyon bo'ladi. Roviynutqi orqali voqelik bevosita emas, balki obrazli va ramziy shaklda ifodalanadi.

Natijada qahramonlarning ichki kechinmalari ramziy ko'rinishga ega bo'ladi, voqealar umumlashtiriladi va badiiy matnda yaxlit obrazlar tizimi shakllanadi. Dissertatsiyada ham roviy obrazining insonning ichki va tashqi qiyofasini ochib berishda muhim rol o'ynashi alohida ta'kidlangan. Shu jihatdan roviy metaforik tafakkurning asosiy tashuvchisi sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy adabiyotda metafora ko'pincha neomifologik obrazlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi. Bu jarayonda an'anaviy mifologik tasavvurlar yangicha kontekstda talqin etilib, yangi badiiy ma'no kasb etadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, har ikki adib ijodida metafora neomifologizm bilan uyg'unlashib, asarlarda ramziy chuqurlikni yuzaga keltiradi. Xususan, obrazlarning qayta talqin qilinishi (re-contextualization) va ularning ma'no doirasining kengayishi asosiy xususiyat sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa metaforaning oddiy tasviriy vosita emas, balki murakkab badiiy-estetik tizim sifatida faoliyat yuritishini ko'rsatadi.

### **Xulosa:**

Nurali Qobul va Jek London hikoyalarida metafora badiiy obraz yaratishning asosiy vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Har ikki adib ijodida metaforik tafakkur muhim o'rin egallagan bo'lsa-da, uning ifodalanish shakli va badiiy vazifasi turlicha xarakter kasb etadi.

Xususan, Nurali Qobul asarlarida metafora ko'proq mifologik va ramziy-falsafiy asosda qurilib, unda Sharqona tafakkur, folklor motivlari hamda ma'naviy-ruhiy talqinlar ustunlik qiladi. Obrazlar orqali nafaqat individual holatlar, balki jamiyat va inson ruhiyatiga oid umumlashgan ma'nolar ifodalanadi.

Jek London ijodida esa metafora asosan realistik va naturalistik tasvir bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. Uning asarlarida tabiat obrazlari orqali insonning yashash uchun kurashi, instinktiv harakatlari hamda inson va muhit o'rtasidagi ziddiyatlar ochib beriladi. Bu esa metaforaning hayotiylik va konkretlik bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Shu tariqa, har ikki adib ijodida metafora nafaqat tasviriy vosita, balki obrazning estetik, g'oyaviy va falsafiy qatlamlarini shakllantiruvchi asosiy badiiy unsur sifatida namoyon bo'ladi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati**

- [1]. Quronov D. *Adabiyot nazariyasi asoslari*. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – 256 b.
- [2]. Boboyev T. *Adabiyotshunoslik asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2002. – 320 b.
- [3]. Xudoyberdiyev E. *Adabiyotshunoslikka kirish*. – Toshkent: Sharq, 2010. – 288 b.
- [4]. Wellek R., Warren A. *Theory of Literature*. – New York: Harcourt, Brace & Company, 1949. – 384 p.
- [5]. Eagleton T. *Literary Theory: An Introduction*. – Oxford: Blackwell, 1996. – 248p.
- [6]. London J. *To Build a Fire and Other Stories*. – London: Penguin Classics, 2008. – 240 p.
- [7]. Qobul N. *Hikoyalar to'plami*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 256 b.